

HRDINSTVO — VÝZNAMNÁ KATEGÓRIA KOMUNISTICKÉHO SVETONÁZORU

I. M. SUŠKOV, *Geroizm i geroičeskije tradicii Rostovskojke knižnoje izdatelstvo, 1969*

V Sovietskom zväze vyšla monografická štúdia sovietskeho filozofa I. M. Suškova o problematike hrdinstva a hrdinských tradícií. Úvodom treba konštatovať, že v marxistickej literatúre nejestvuje doteraz filozofická štúdia, ktorá by tak mnohostranne analyzovala problematiku hrdinstva i hrdinských tradícií socialistickej spoločnosti, ako to nachádzame v spomínanej štúdií.

Tradície sú významným elementom štruktúry spoločenského vedomia. Pre spoločenské vedomie socialistickej spoločnosti sú to predovšetkým *revolučné* tradície, ktoré treba pestovať a rozvíjať, aby sa stali neoddeliteľnou súčasťou duchovného života členov socialistickej spoločnosti. Socialistická spoločnosť si utvára (a uvedomelo si musí vytvárať) vlastné socialisticke tradície úmerne k svojmu rozvoju. Tieto tradície majú osobitný význam najmä pre mládež, ktorá si môže rozumovo a predovšetkým citovo osvojiť bohaté skúsenosti predchádzajúcich revolučných pokolení. Problematika tradícií, najmä však hrdinských tradícií sa stáva naliehavou najmä pri komunistickej výchove pracujúcich aj v súvislosti s uvedomelým vytváraním socialistickeho spôsobu života. Preto štúdia I. M. Suškova je významná aj v týchto súvislostiach.

Nemožno popierať svetonázorový význam hrdinstva. Môžeme ho sledovať v rôznych kultúrach. V humanistickej tradícii filozofie je úzko späté (i keď málo explikované) s problematikou ľudskej aktivity a slobody. V hierarchii životných hodnôt patrí medzi najvyššie životné hodnoty a charakterizuje jednotlivcov i sociálne hnutia, ktoré sa usilovali realizovať tieto hodnoty.

Nie je preto náhodné, ak kategória hrdinstva je veľmi frekventovaná v marxistickej ideológii i v revolučnom robotníckom hnutí, ktoré sa usiluje odstrániť vykorisťovateľské spoločenské vzťahy a vybudovať komunistickú spoločnosť. Toto úsilie sa totiž realizuje v nezmieriteľnom triednom boji. A je to práve *boj*, ktorý je vlastným žriedlom, kde sa vytvára ideál hrdinstva.

I. M. Suškov mal už vo svojej knihe možnosť zovšeobecňovať hrdinský boj za socializmus a komunizmus z filozofického i sociologického hľadiska. Pochopiteľne, hrdinstvo má nielen stránky, ktoré sa môžu študovať z hľadiska filozofického a sociologického, ale aj z hľadiska psychológie, etiky, estetiky a pedagogiky.

V prvej kapitole nazvanej *Podstata hrdinstva a jeho spoločensko-historické typy* vymedzuje autor pojem hrdinstva, sleduje vznik termínu „hrdinstvo“, určuje znaky komunistického hrdinstva a komunistického ideálu. Táto kapitola je z teoretického hľadiska fundamentálnou kapitolou monografie. Autor zdôrazňuje predovšetkým východiskovú myšlienku, podľa ktorej je pojem hrdinstvo charakteristikou *spoločenského* vzťahu, vyjadruje istý aspekt spoločenského života. Táto myšlienka sa potom objasňuje v polemike s názormi, v ktorých sa tvrdí, že hrdinstvo je biologickým fenoménom. Z tohto východiska vedodzuje autor niektoré stránky kategórie hrdinstva: v závislosti od spoločensko-ekonomických formácií rozlišuje rôzne typy hrdinstva tak jednotlivcov, ako aj spoločenských skupín. Skutočnosť, že hrdinstvo je charakteristikou spoločenského vzťahu, sa výrazne prejavuje v tom, že sa ním

hodnotí spoločenská kvalita činnosti jednotlivcov. Hrdinská činnosť je práve činnosť, ktorá rieši spoločenské protirečenia i protirečenie medzi spoločnosťou a prírodou. Pritom treba zdôrazniť, že táto činnosť je obetavá. Podľa autora je obetavosť ústredným pojmom, ktorým sa charakterizuje hrdinstvo.

Objektívnym základom hrdinstva sú teda protirečenia vo vývine spoločnosti a nevyhnutnosť ich riešiť. Aj preto je hrdinstvo vlastne všetkým spoločensko-ekonomickým formáciám. Spoločnosť rodí hrdinov, vyzdvihuje ich, lebo riešenie protirečení je späté s bojom, s prekonávaním prekážok, s progresívnym vývinom. Avšak aj činnosť, ktorou sa prekonávajú nezvládnuteľné sily prírody, bola vždy jednou z najrozšírejších masových foriem hrdinstva; v spoločenskom živote hrdinovia zas prakticky prebujúajú nové formy spolužitia ľudí, nové spoločenské vzťahy.

V protiklade k buržoáznemu relativizmu, z dialektikomaterialistickej teórie spoločenského protirečenia vyplynul autorovi ešte jeden dôležitý záver, podľa ktorého za hrdinu sa môže považovať iba ten, kto bojuje za spoločenský pokrok, v jeho činnosti sa spoločenský pokrok realizuje. Boj vedú totiž aj odumierajúce spoločenské sily. Napokon autor zhrňa a vymedzuje hrdinstvo ako obetavý boj ľudu, triedy, jednotlivca, boj, ktorým sa realizuje progresívny spoločenský vývin, boj, ktorý zodpovedá vysokým ideálom realizujúcim sa s vypätím duchovných a fyzických síl, smelo, chrabro, úporne, často až do sebaobetovania.

Naznačený smer analýzy umožňuje I. M. Suškovovi aj úspešnú, presvedčivú polemiku proti objektívno-idealistickým a najmä subjektívno-idealistickým pokusom o vymedzenie heroického. Napr. S. Hook v knihe *The Hero in History* tvrdí, že hrdina je iba "objektom pôsobenia niektorých psychologických zákonov... Túto polemiku

zaostčuje najmä proti buržoáznym sociológom, ktorí zdôrazňujú protiludovú, elitársku podstatu hrdinstva. Pre svetonázor súčasnej buržoázie je charakteristické, že sa v ňom čoraz viac uplatňuje myšlienka *deheroizácie* spoločnosti i jednotlivca tak, že sa hrdinstvo faľšuje tak smerom do minulosti, ako aj v súčasnosti. Napokon namiesto skutočných ľudových hrdinov stavia buržoázia do popredia pseudohrdinov, gangstrov, bisnismanov a pod. Buržoázní ideológovia propagujú kult sily, ale aj „náhody“ šťastnej i nepriaznivej. Na túto myšlienkovú osnovu nadväzujú aj mystické, náboženské a iracionálne zdôvodnenia chrabrosti.

Obsiahla časť štúdie je venovaná zdrojom a základným črtám komunistického hrdinstva. Autor tu objasňuje hrdinstvo z riešenia protirečení v socialistickej spoločnosti. Osobitne analyzuje mravno-psychologickú stránku hrdinstva pracujúcich. Autor prichádza k záveru, že hrdinstvo je prejavom komunistického vedomia, ukazuje, ako rastie úloha vlastenectva a internacionalizmu v hrdinstve pracujúcich.

I. M. Suškov používa v teoretických analýzach aj materiál sociologických výskumov a taktiež historiografický materiál týkajúci sa hrdinských tradícií pracujúcich v Sovietskom zväze, čo prispieva k vysokej vedeckej hodnote monografie.

Kníha I. M. Suškova poskytuje pevný teoretický základ, ako aj vedeckú inšpiráciu pre každého, kto sa podujme spracovať problematiku hrdinstva napr. v Slovenskom národnom povstaní, v protifašistickom boji v Československu, ale aj pracovného hrdinstva pri výstavbe socialistickej spoločnosti u nás, nevynímajúc ani problém hrdinstva v oblasti vedeckej práce a v lekárskej povolani. Podnietí každého, kto chce sprístupniť problematiku hrdinstva širším vrstvám obyvateľstva a najmä mládeži.

Vladimír Seiler